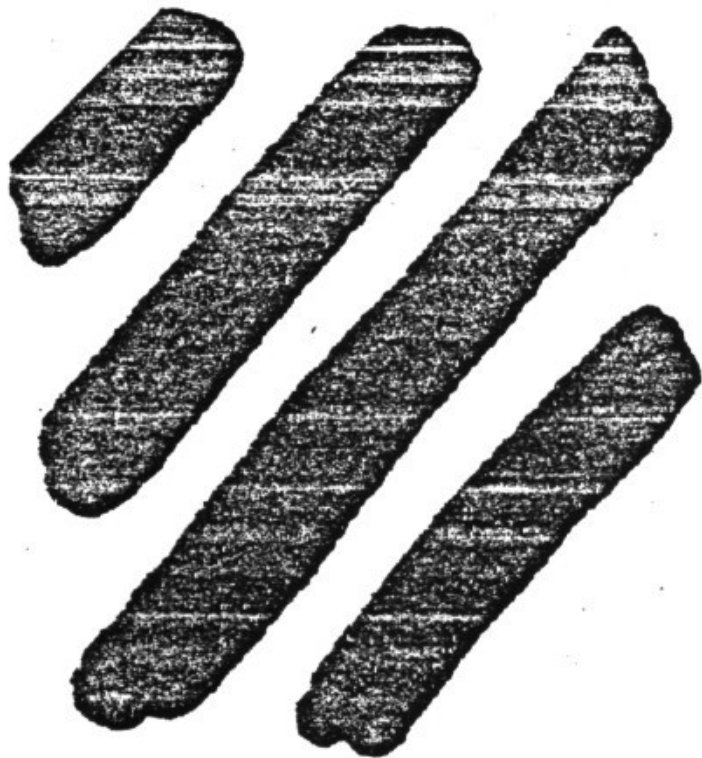

mel i sucre

nº 17

MEL I SUCRE, num- 17 Novembre
1.981. Butlletí informatiu de
l'Obra Cultural Balear a Sant
Joan, per als socis.

Portada - un tord

Tothom que vulgui col.laborar
que faci de veure algú de l'e
quip de treball.

Tirada actual: 70 exemplars

Girant fulles hi trobareu:

- Notícies locals, sobre el que succeeix al poble per l'O.C.B.
- Reproducció del nº 1 de la revista local LA PANDILLA, república de dretes a l'any 1.931. Aportació de Climent Picornell.
- Aproximació a una bibliografia sobre el nostre poble per Miquel Company Florit.
- Estudi sobre els carrers "José Antonio" i " Consistorio " amb dibuixos de tres portals típics, per Joan Morey Company.
- Els tords: petites notes sobre aucells migrants hivernals de Mallorca del gènere Turdus, per Miquel CFlorit i Joan Morey.
- Apunts de flora, breu estudi de l'olivarda i de l'arbocera, per Josep Roig Bauçà.
- Aturats ! composició plàstica sobre relacions afectives entre grups, per Joan Morey.
- Bestiari: original estudi del moix, per Joan Moratinos, Pep Roig, Joan Morey i altres.
- Aquest mes fa... ressenyes del que passà a Sant Joan fa una sèrie d'anys, per Miquel Gaià.

----- NOTICIES LOCALS -----

---- Succès: Dia 9 de novembre a la vila de Sant Joan, el poble se va alarmà davant la possible pèrdua de tres al.lots. El desenllaç va esser el que esperava tothom.

---- L'estiu de Sant Martí es fa notar. Pràcticament no ha fet saó des de Pàsqua.

---- No solament estan arribant tords, sinó que el nostre poble es veu invadit per esbarts de gent centreeuropea.

---- El dia 19 va esser el dijous bò d'Inca. Com sempre molta de gent de Sant Joan acudí a aquesta fira complint amb una tradició ja arrelada.

---- El 15 d'aquest mes es disputà un partit de voleibos femení entre els equips de Petra i de Sant Joan, imposant-se el local per un 3-2 després d'un partit molt renyit i de forces igualades.

---- El Centre Cultural organitzà una "Festa Pagesa" el diumenge vespre dia 8 de Novembre. Actuaren les agrupacions "Aires de Pagesia" ; "Música nostra" i Don Joan Coll.

---- Cada dimecres dematí, l'agent d'extensió agrària, Miquel Estelrich està a disposició dels pagesos que el vulguin consultar a la Cooperativa Agrícola.

---- Dia 11 es va inaugurar la biblioteca pública municipal Pare Rafel Ginard Bauçà que també és centre coordinador de biblioteques del Consell. En aquest acte hi assistí entre altres el Conseller de Cultura.

O. C. B. Sant Joan.

la pandilla

año I - núm. 1

san juan 5 diciembre 1931

Ahir i avui

He vist a Ciutat de Mallorca i a dins un dels seus carrers mes culturals, com una colla d'obrers que sortien de sa fàbrica, tot llets i promptes s'adelantaren a aixicar d'en terra els llibres de texte caiguts a una atlota que venia del col·legi, i mentrestant li deien: senyorete, no tiri en terra sa cultura, perque els llibres son el seu simbol; amunt, amunt sa cultura intel·lectual i social.

Mes tart he vist dins la mateixa Ciutat i molt aprop dels centres d'ensenyança primari i superior, com una turba de nous ciutadans trepitjava sa cultura mes elemental, tirant pedres, destruint i degollant s'estatua del gran mestre Ramón, que tants de llibres va escriure i tante ciencia irradià per tot arreu.

He vist dins el nostre poble com les colles d'at-lots que jugaven p'els carrers i places, deixaven els seus jocs i frisosos acudien a testimoniar son respecte i veneració al mestre que passava besantli respectuosament sa mà. Era qu'aquells benemerit senyor que per espai de mitja centurie, ~~instruï i educà ses novellades de fills.~~ demunt San Juan va sebre aixecar un monument a sa cultura social.

He vist també aquets dias i amb gran empenyiment, que es joves que sortien de s'escola nocturna feien alarde de groseria i barbarie, insultant y faltant al respecte a una mestre dignede totes ses consideracions mes distinguides.

He vist finalment com aqueis at-lots de s'escola d'es vespre quant surten, criden i avoloten sa pau i quietud de la gent pacifica.

Felices temps aquells, en qu'els at-lots sanjuanés, eran modelo d'instrucció i educació. Mos plau presentar aqueis bells ideals i nobles desitjos als senyors mestres de la nostra Graduada.

Un amant del poble

Un poc per hom

El president efectiu de la nova sociedad de l'esquerra, (encare que n'hi hagi un que tan sols en té el honor), es un *ciudadano* de galtes beldufenques, molt conegut p'els mitins qu'ha fet dins el nostre poble, en els qu'ha pogut demostrar sa seua gran elocuencia.

Sa malaltia que tengueren, senyor Juanet, degué esser consecuencia de s'esforç que fereu per escriure aquell parrafades demunt *El Republicano* de dia 21. S'ha conegut molt bé que no estaveu en condicions d'escriure aquesta setmana passada, perque va sortir un *piropo* bastant cur-

tet. Are que ja estau bó, poreu tornar agafar sa ploma, en no esser qu'els metxes vos ho privin, estant amb un periode de convelescencia.

Qu'es vé que vos agradaven tant es pastorets? S'acosta Sant Tomás, poreu anar a veure aquelles taules i n'agafau qualqún, sense dir res a l'amo *per supuesto*, i vos n'anau a escardarlo a n'aquells escalons...

Un ciutadà

Que tal, mestre Antoni, qu'encare teniu tantes ganes d'entrar concejal? Seria una gran sort p'el poble qu'he poguesiu entrar; perque segurament enrritxolariu sa Casa de la Vila de franc, i tots els altres edificis públics, i arreglariu d'una vegada el Cementeri, perque vos mirau molt els fondos del Consistori.

Per tractar s'asunto d'els *sospitosos*, en Juan vos ofereix de molt bon gust s'aigovés de darrera, dels tres que té ca-seua, i així, mestre Tiá heu tendria aprop.

Un republicà

Escoltau, mestre Tiá, com es que consentiu que demunt *El Republicano* se me parli de dones? No sabeu qu'es qui en pot parlar menos sou vos i qualqún altre? No vos recorda que quant venguereu de Barcelona, n'hi va haver que vos feren visita? Per ventura heu olvidat ja, que per donar alojamiento, trajinaveu matalassos per dins Palma. I encare consentiu que se parli d'aquestas cosas? Deixau anar aquest sistema qu'heu prés, trequent breguetes, perque ses vostres son molt mes brutes que cap d'els altres. Així es que acenseiau a n'els altres que n'on parlin mes, perque hem sé d'altres...

En Llorens

Nota.—No desitjam atacar directament a ses persones, (perque es una cosa qu'ofen sense profit), sino de defensar un ideal, qu'es lo mes noble i propi d'un partit. Pero en vista de que voltros escritors sanjuanés d'*El Republicano* no feis res mes qu'atacar a n'els individus, i no a les idees, així també, no vos estrenyeu qu'heu haguim fet qualche vegade i altres continuem fentho, perque pareix que voltros voleu seguir aquesta táctica.

Lluitarem dins el terreno en que vos poseu voltros: si defensau ideals, també defensarem els nostros; si ataca persones, noltros heu ferem, encare que molt contre es nostro gust.

APROXIMACIO A UNA BIBLIOGRAFIA SOBRE EL NOSTRE

POBLE

REVISTES

- Documenta, 1941-.947. Notícies històriques i documentals a la vila de Sant Joan.
- Sant Joan, 1970-1981†. Butlletí del Centre Cultural de Sant Joan. Mensual.
- Mel i Sucre, 1980-1981†. Butlletí de l'Obra Cultural Balear a Sant Joan. Mensual.
- La Pandilla, 1931- ? Órgano polémico. Sant Joan.
- Kromioussa, 1978 Publicació de l'escola nacional d'E.G.B. de Sant Joan. Ja no es publica.
- La Colònia, 1979-1980. Publicació de Sant Joan. Estiuença.
- S'on Redó, 1978. Publicació de Sant Joan. No surt.
- El Republicano, 1931-?. Publicació bilingüe anticaciquil. Periòdic comarcal fet a Sineu.

LLIBRES

- Malnoms de Sant Joan, 1981. Miguel Florit Huguet. Col. Castellots. Imp. Moderna Lluçmajor.
- Condiciones climatológicas y agrícolas del pueblo de Sant Joan, 1933. Antonio Oliver, López i Robert.
- Cançoner popular de Mallorca, P. Rafel Ginard Bauçà. Ed. Moll.
- Flors d'un dia, Miguel Gaià Bauçà. 1904. Imp. Reus Felanitx.
- Ruta dels cims, Miguel Gaià Sitjar. 1951. Ed. Moll.
- Refranver popular de Mallorca, I, II. 1979, 1981. Imp. Roig, Campos. Miguel Fuster Aguiló.
- Joan Me Thomàs i la Capella Clàssica de Mallorca. 1981. Joan Company Florit.

- Localització industrial a les Illes Balears, Caixa de Pensions Climent Picornell i Bauçà, 1981.

PARLAMENTS, FULLETINS, MONOGRAFIES, ARTICLES, etc...

- El oratorio de Nuestra Señora de Consolación. Imp. s.s.c.c. Gaspar Munar i Oliver. 1966
- El P. Rafel Ginard Bauçà. Ajuntament de Sant Joan, Miquel Gaià Sitjar. Parlament. 1974.
- A la Mare de Déu de Consolació, 1948 . Miguel de Son Gurgut.
- Memòries anuals de la Caixa Rural a Sant Joan. Anys 1913 - 1915-1916 - 1917.
- Programa de Fires i Festes, tipologia Nueva Balear. Ajunt. de Sant Joan, 1976-77.
- Programa de Fires i Festes, imprenta moderna Lluçmajor. Ajunt. de Sant Joan, 1978.
- Memòria municipal, imp. Moderna de Lluçmajor. Ajunt. de Sant Joan. 1979.
- Memòria municipal, imp. Moderna. Lluçmajor. Ajunt. de Sant Joan 1980.
- Biografia de l'Amo Antoni des Calderers, tipologia Nueva Balear, Clemente Gayá, 1944.
- Die Balearen. Los pueblos de Mallorca, centro y sudeste. Sant Joan, Arxiduc Lluís Salvador d'Aústria.
- Estudios sobre la riqueza territorial en las Islas Baleares Casimiro Urech Cifre.

Miquel Company Florit.

C A L L E

J O S E

A N T O N I O

Abans el carrer arribava fins al carrer Consistori (a 1792), segons pla de Jeroni Berard). Després se va establir fins més avall i finalment és obert cap a la carretera de Manacor.

Fins a 1939 tenia per nom CARRER DE BONA VISTA. A aquest any se li canvià el seu nom per el de CALLE JOSE ANTONIO PRIMO DE RIVERA, que actualment és el seu oficial. Se li posà per fer honor al principal fundador i dirigent de la F.E. i de les J.O.N.S.

Popularment, a la part superior, se'l coneix per carrer de l'escaleta (per l'escala que serveix per pujar fins al carrer del Mirador). I a la part inferior per carrer de l'escola (per les escoles graduades de nins allà construïdes, que actualment encara estan en funcionament).

A 1866 hi havia 22 cases habitades per 83 habitants, entre ells 8 conradors, 11 jornalers, 2 moliners i un fuster.

C A L L E

D E L

C O N S I S T O R I O

A 1.792 estava obert i arribava fins al carrer de ses Trinxes. Després, (encara que sembla que no continua) quan se va establir el Camp d'En Fiol, al tros de carrer que està alineat amb ell dins el Camp, també té el mateix nom.

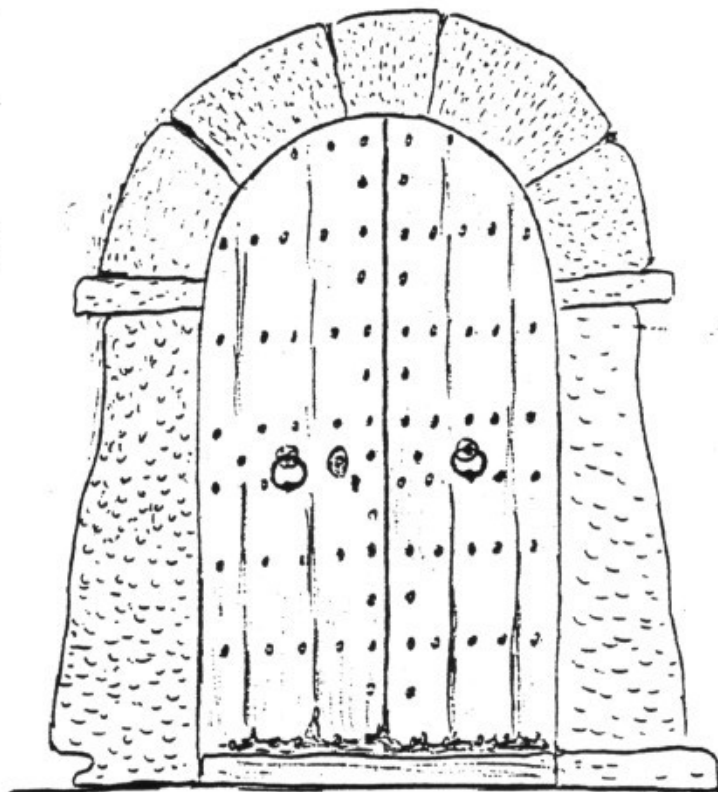
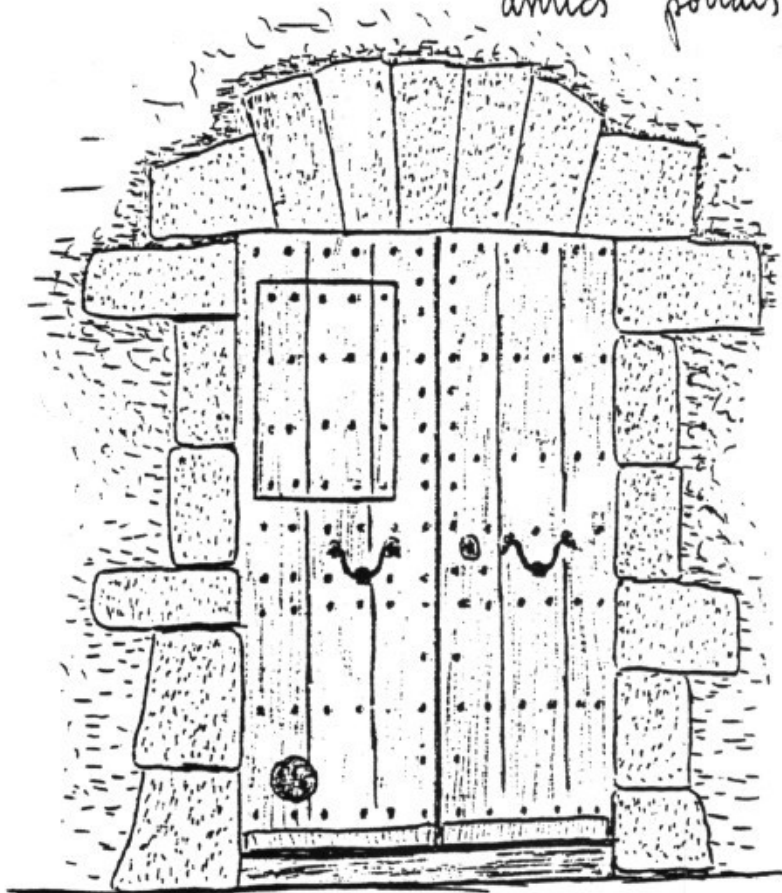
Sempre ha tengut el nom de consistori, pot esser que faci referència al consistori de l'Ajuntament, situat al cap de cantó entre el carrer Major i el principi d'aquest carrer.

A l'època en què la peixeteria estava situada on actualment hi ha la Biblioteca Municipal, al carrer se'l coneixia per "de sa Peixeteria", nom que ha perdurat (si bé en regressió) fins a l'actualitat.

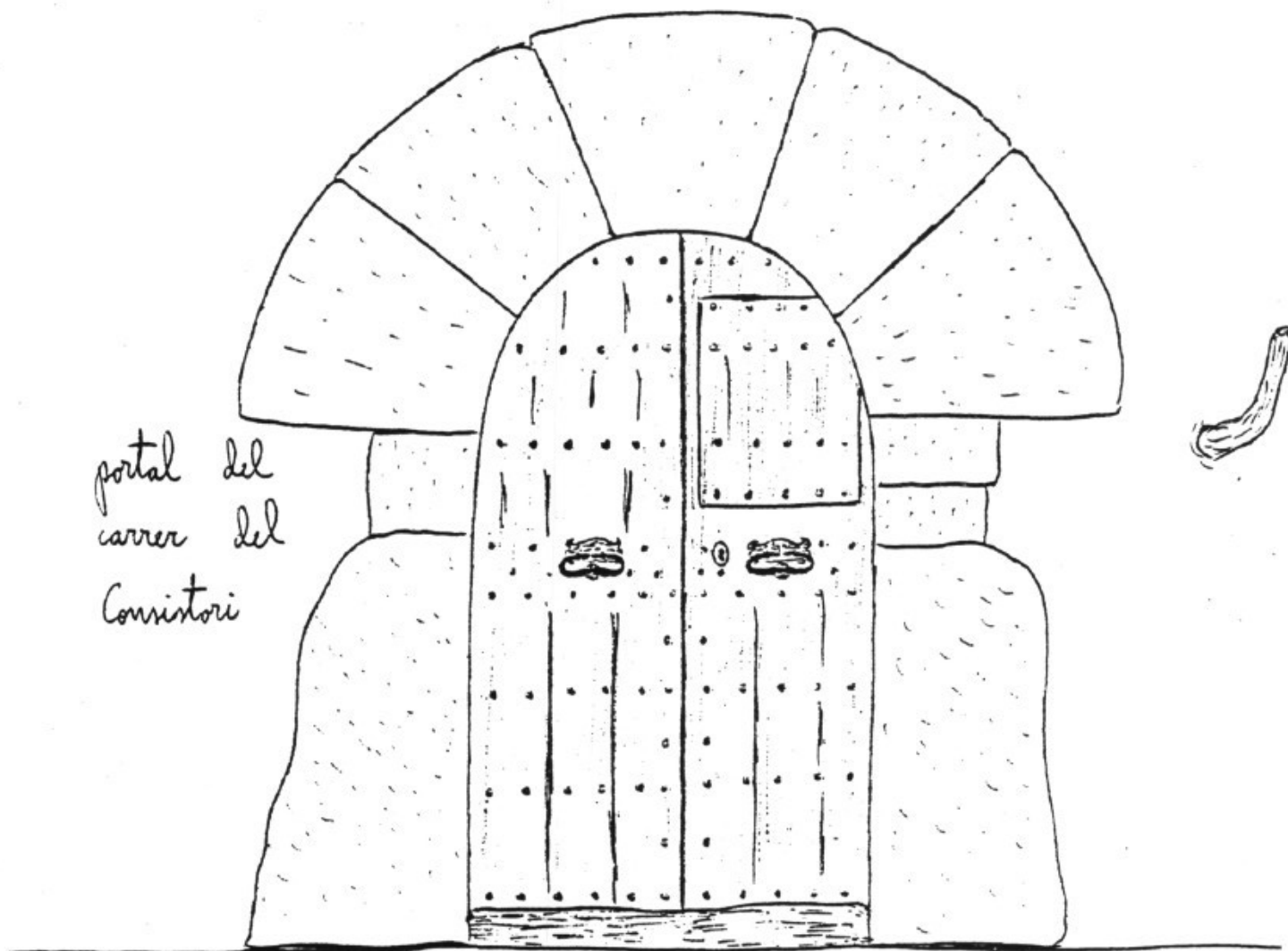
A 1.866 hi havia 15 cases habitades per 55 veïns, entre ells 6 llauradors, 8 jornalers i 1 propietari.

Joan morey.

antics portals del carrer de Bonavista

portal del
carrer del
Consistori

els tords

Turdus philomelos, tord

Turdus iliacus, tord cellard

El tord és un aucell migratori que cada any a la tardor compareix a les nostres latituds.

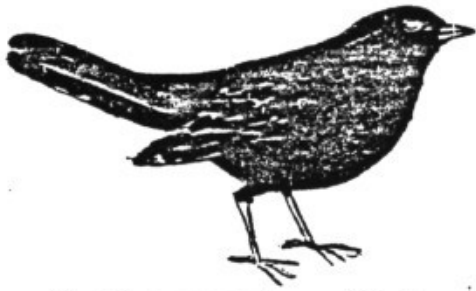
Víctima propiciatòria dels nostres caçadors. La captura es fa amb tots els mitjans: lloses, visc, cartutxos, garbelllets, paleta,... Cada any a les Balears es maten més de 3 milions de tords, i si de moment pareis que el seu nombre no disminueix és perquè als països on nidifica està protegit, si no fos així ja seria espècie desapareguda.

El seu règim alimentari és molt ampli. Li agraden els animalons: cuques molles, insectes, larves, llimacs, caragols. Si això no l'assacia, pega als fruits: mores, llentrisca, olivó, oliva, rem...

Es un aucell tímid i fugisser. Difícilment se'l pot observar a gust. El niu és construït a arbres o arbuts, molt rarament en terra. Li agraden els boscs i parcs, si fuig del medi humà és per la seva persecució per part dels caçadors.

El més corrent és el tord comú (*Turdus philomelos*). Hivernant a les Balears. Els exemplars capturats procedeixen de: Suïssa, Alemanya, Txecoslovàquia, Polònia,... a vegades ens arriben de la URSS, com se sap per les captures d'exemplars anellats.

El tord cellard (*Turdus iliacus*) és una mica més petit, menys freqüent i més tardà. Cria molt més al nord: Finlàndia, Noruega, Suècia. Generalment hiverna al continent (França, N. d'Itàlia) o a les illes Britàniques. Però quan el fred és intens,

Turdus merula, mèl.lera

Turdus viscivorus, grívia

i no pot trobar aliment, baixa fins i tot al nord d'Àfrica.

El tord burell (*Turdus pilaris*) és més gros que els altres dos. No és tan tímid, quasi mai s'amaga. A pesar de tot és desconfiat, i vola si ens hi acostam massa. Un altre caràcter interessant és el seu gregarisme. La seva alimentació és exclusivament vegetal. A les Balears es veu en migració, i se'l troba poc a l'hivern.

La grívia (*Turdus viscivorus*), és el més gros de tots. Es també gregari i desconfiat. Menja animalons i vegetals. És la manco migradora dels tords. Cria a tota la península ibèrica, i sols una part de les poblacions abandonen la contrada de reproducció.

L'únic tord, i encara no ho és pròpiament, que cria a les Balears, és la mèl.lera (*Turdus merula*). Són de color negre, els mascles amb el bec groc-taronja. Li agrada menjar en terra, cucs, larves, insectes, ... En general és un aucell tímid i solitari. N'hi ha de nadiues de les Balears i també ens arriben de migrants.

En migració, de vegades es pot observar el tord flas-sader (*Turdus torquatus*), més rar a l'hivern. Se sembla a una mèl.lera.

Joan morey.

Miquel Company Florit

APUNTS DE FLORA

F. compostes
(Inula viscosa)

Olivarda

L'olivarda és una planta de tiges dretes i ramificades al cap de damunt, viscosa i d'una olor característica molt forta, entre mig i un metre d'alçada, molt abundant en el nostre terme. Creix per les voreres de camins, llits de torrents, camps de conreu abandonats i llocs incults.

Fins fa poc temps - floreix entre agost i octubre - la podem veure encara coberta de flors; que no són tals sinó que són conjunts, cada una, de nombroses flors: unes, les de defora, amb llengueta i altres sense aquesta projecció i que ocupen la zona central del capítol o conjunt; constituint la reunió de totes elles la forma d'una "flor" grossa. Són de color groc i enormement abundants, vesteixen quasi bé tota la planta.

Durant les hores de sol, en els dies de bon temps, són visitades per un verdader exèrcit d'abelles que xuclen el nèctar d'on obtindran la mel, i en recolleixen el pol·len que el se'n duen aferrat per les cames, i que s'utilitza per pol·linitzar les flors així com les van visitant, una part també s'empra per elaborar els productes de la seva vida comunitària.

Les flors tendres són de certa bellesa, aquesta característica unida a l'olor intensa i desagradable que emanen li han merescut aquesta cançó:

"No vos 'nemoreu amor
de cap fadrina gallarda
que és com la flor d'olivarda
molt guapa i dolenta olor."

Entre les facultats medicinals destacam: s'ha emprada per combatre el paludisme, les malalties de les vies urinàries, diàrees, hemorràgies i inflamacions.

"Tu et pensaves amb arboces
haver guanyat mon voler
dona no hauries d'esser
que traïdora no fosses."

(*Arbutus unedo*)
Arbocera F. ericàcies

L'arbocera és un arbust
d'un a tres metres d'alçada,
amb fulles grans i lluentes, i
branques vermelloses. Un arbust
que en aquests dies podem con-
templar florit de flors blan-
ques en forma de campana i reu-
nides en raïms.

D'ell pengen, també ara,
nombrosos fruits esfèrics com
olives grosses, les arboces, que
vesteixen colors des del verd,
groc, taronja, vermell, fins al
carmí fosc, aquest corresponent
a les fruites ja madures que es
fan irresistibles al paladar
humà i també a altres espècies:

gorrions, tords, rates, Aquest fruit és perfectament comestible
però tampoc es pot abusar (ja ho diu el nom "unedo": menja'n - un),
i a més un excés d'arboces pot engatar i produir mal de cap i vòmits.

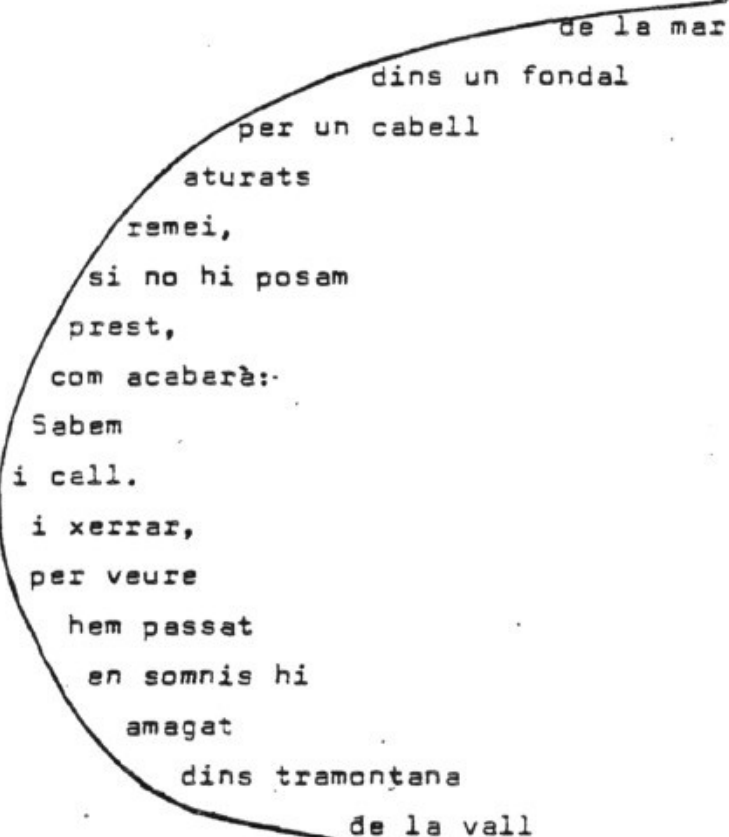
A la planta li costa formar i madurar aquest fruit, ja
que les arboces que nos menjam enguany provenen de les flors de l'any
passat.

Un arbust tan bell i admirat, que algú qualifica com
el més formós de la garriga balear, amb fruits que captiven l'atenció
per la coloració atractiva (truc emprat per la naturalesa juntament
amb el seu bon gust per disseminar les llavors) - com tantes altres
coses - no tenim la sort de tenir-lo gaire present en el nostre terme.
Únicament unes quantes plantes se troben per sa part de Son Roig i es
puig de Reig. Fa vida als indrets més frescs, principalment a la cara
nord del pujols.

En medecina, l'escorça, fulles i flors tenen propietats
astringents, antisèptiques i sudorífiques. Té gran quantitat de taní.

Josep Roig Bauçà

ATURATS |

de la mar
dins un fondal
per un cabell
aturats
remei,
si no hi posam
prest,
com acabarà:-
Sabem
i call.
i xerrar,
per veure
hem passat
en somnis hi
amagat
dins tramontana
de la vall

Pel refugi

i més fines.

ses mateixes

hi vaig trobar....

amagades,

com l'alzinar,

antigues

de mentides,

Al curucull

de les alegries.

pel camí

a pujar

per aprendre

vaig estar

de vell

esclau

i dies

nou mesos

set anys

tardor - 81

joan morey company

BESTIARI

Els ericons van a peu
i ses tortugues de grapes,
un moix per agafar rates
no és pagat a ningun preu

El moix (*felis catus*) és un animal descendent del salvatge i domesticat per l'home per alliberar de rosegadors (rates i ratolins) els habitatges humans. A altres cultures mediterrànies aquesta feina la feien les genetes que aleshores també eren domèstiques. Els salvatges són un poc més grossos, pèl llarg i cua que no acaba en punta.

Alguns dels domèstics fugen de caseva, fan carn a part o banda i es transformen en mig assalvatjats.

es
moix

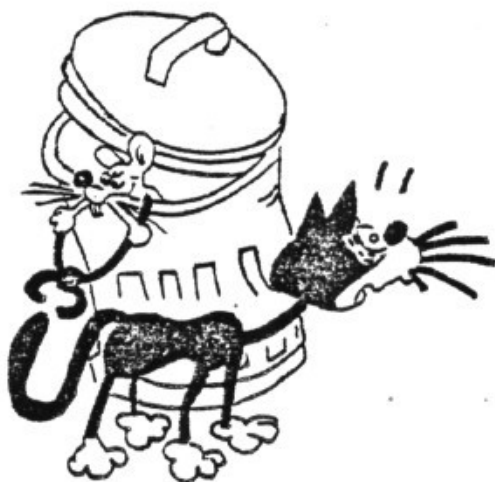
Sol fer vida de nit, en de dia dorm i descansa.

Animal molt àgil, el que li permet caçar a l'aguait.

Ungles retràctils, peus amb coixinets esmorteïdors. Vista adaptada a l'obscuritat, bona orella i vibrises (mostatxos) que li serveixen de sentit tàctil.

Pell elàstica, bona per fer ximbombes i tamborins.

Els budells s'empren per cordes de guitarra.

Sant Antoni ses sabates
ja les mos porcu deixar,
perquè anit hem d'agafar
un gat que no agafa rates.

No sabem molt bé perquè hi ha una identificació entre
gat o moix i una persona que s'ha emborratxat.

Animal un tant misteriós i per això la cultura popular
li dedica certa atenció:

- Adorat com una divinitat pels egipcis.
- Té set vides. En veritat és mal de matar, però a l'actualitat la carretera s'ha convertit amb el seu cadafal.
- En caure de l'aire ho fa sempre de peus.
- Hi veu en la nit (la seva vista, degut al perfeccionament dels bastonets de la retina, li permet captar la mínima llum dins l'obscuritat de la nit).
- Veure un moix negre duu mala sort.
- Per la forma en que se renta la cara se pot saber si plourà, si hi haurà visites..

Té el període de zel durant el mes de Gener- Febrer.

Amic de teulades, sostres, fogons, cadires,.. Emet
diferents renous segons l'estat d'ànim: ronc, miula, bufa i s'arregaix
veixina el pèl (per parèixer més gros)

Se diu que la seva carn és bona i gustosa com la d'un
conill.

A més de rates li agraden peix, formatge, carn, llet,
sobrassada,

Tem d'aigua. Però a pesar d'això és un animal net. Sempre sol enterrar els desperdiciis del cos en no esser que hagi de de marcar territoris o posicions jeràrquiques.

Els mascles sobretot, viuen dins els corralis (o dins el bosc si són salvatges) en grups estructurats de forma jeràrquica. Se barallen, i per marcar els seus territoris, o més bé la seva posició social, ho fan a més dels excrements amb l'orina i senyals amb les ungles a coses de fusta.

Respon a : moix ;; pspsssstt ;;, per anar cap al seu amo.

Solen tenir moltes puces, sobretot els petits. La moixa, per transportar-los d'una part a l'altre les agafa amb so barram per la pell de darrera el coll i així no les fa mal.

El colors més corrents de moixos són: blanc, negre, ros, de Sant Francesc.

Ancestral enemic del ca amb el que sempre es baralla.

A les portes de cases i portasses de la pagesia, solien tenir un forat pel moix, rodó, que permetia entrar a aquests animals.

Estatueta de moixa. Bronze
Art egipci
Epoca saïta.

Joan Moratinos Jaume
Pep Roig Bauçà
Joan Morey company
i altres.

AQUEST MES FA

- 56 anys: De la compra per part de l'Ajuntament de Sant Joan dels terrenys de l'Escola de les nines.

(17-11-1925)

- 7 anys: Que el poble de Sant Joan va proclamar fill predilecte de la vila al P. Rafel Ginard Bauçà.

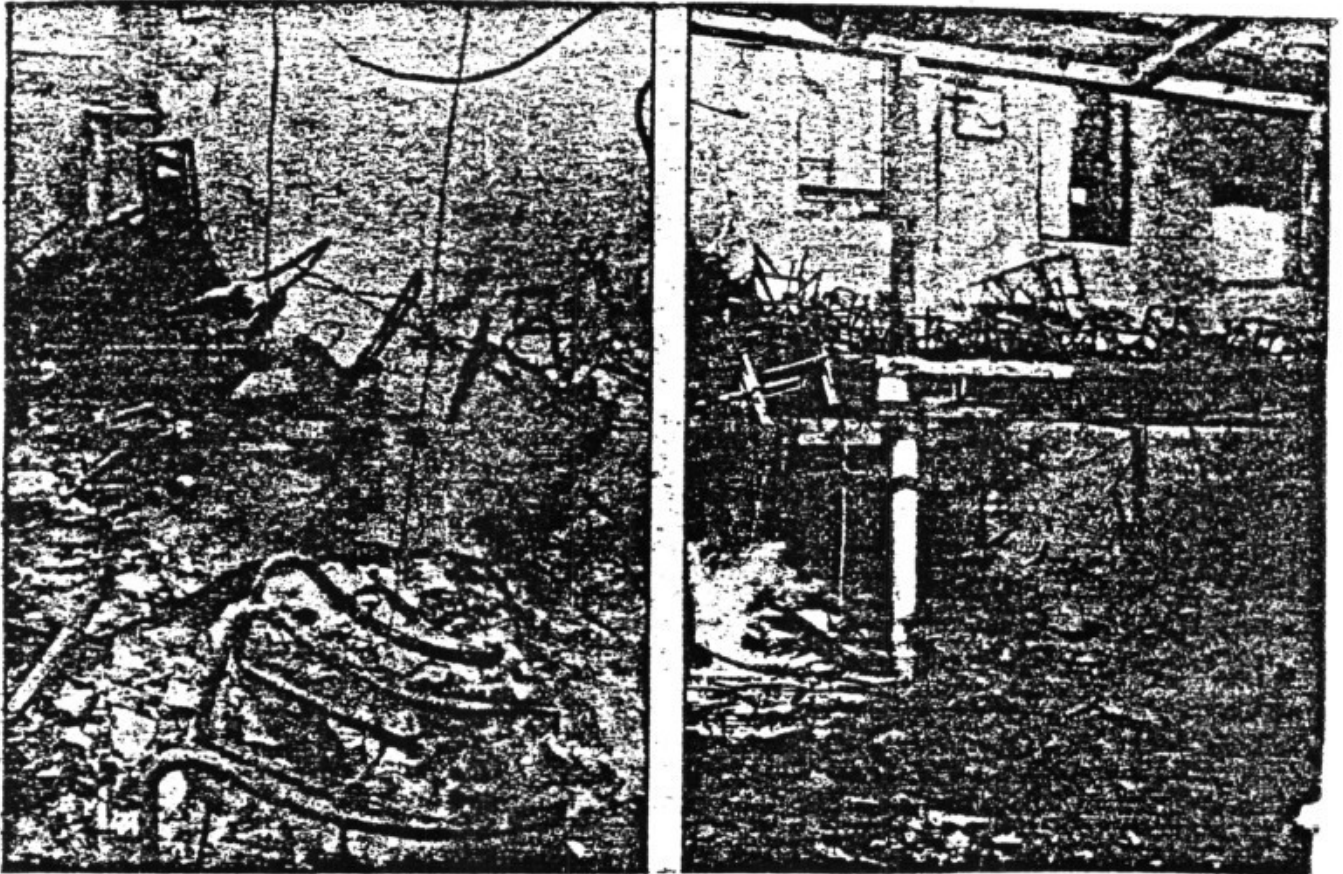
(17-11- 1974)

- 11 anys: Del neixement del bolletí del Teleclub i després anomenat Centre Cultural, baix de la direcció de D. Joan Julià Gaià.

(21-11-1970)

- 3 anys: Que el teatre de Sant Joan va quedar completament destruït a causa d'un incendi.

(10-11-1978)

- 45 anys: Que el poble de Sant Joan va nomenar fill il.lustre a l'Amo Antoni Oliver dels Calderers.

(1-11-1936)

- 35 anys: Que es varen començar les obres del camp de futbol de Son Juny, seguint president del U.D. San Juan en Miquel Fiol, i contant amb la col.laboració de D. Joan Julià.

(-11-1946)

- 4 anys: De la Constitució a Sant Joan de l'Associació de Pares d'Alumnes.

(7-11-1977)

- 2 anys: De la sortida a la llum pública del "I Volum del Refrenyer Popular de l'Illa de Mallorca" de D. Miquel Fuster.

(-11-1979)

- 13 anys: De la compra, per part de l'Ajuntament de Sant Joan, dels darrers terrenys que formen el Cementeri de Consolació.

(29-11-1968)

- 4 anys: Que es va reestrenar s'orgue de l'Església Parroquial de Sant Joan.

(20-11-1977)

- 1 any: De l'ingrés a l'Acadèmia de Belles Arts de Sant Sebastià de Ciutat, del poeta santjoaner D. Miquel Gaià i Sitjar.

(26-11-1980)

- 4 anys: Que la Coral de Sant Joan, va participar en la bravació d'un disc, el qual es va obsequiar als donants de sang.

(19-11-1977)

- 206 anys: Que a la 1'30 de la nit, el santjoaner Fray Luís Jaume, de 35 anys de edat, es va trobar amb la mort, a la Missió de San Diego; produïda per 18 fletxes clavades al seu cos, i a més garrotades i pedrades a la seva cara..

(5-11-1775)

Novembre 1981

Miquel Gaià.

